

EN EL 75È ANIVERSARI DE LA PRIMERA LLEI DE COOPERATIVES.

Sebastià Serra Busquets

Professor d'Història contemporània de la Universitat de les Illes Balears.

Enguany fa 75 anys de la proclamació de la Segona República. Eren temps de grans il·lusions, d'una efervescent participació ciutadana, en què la política començava a ser protagonista en els debats que mantenien diferents organitzacions i les dones i els homes del nostre país.

Després de les primeres eleccions generals de 1931 es va formar un govern republicà socialista que va impulsar tot un conjunt de reformes de tipus social i cultural. El govern de l'anomenat bienni progressista es va caracteritzar per tenir un impuls de renovació i reforma social.

Es varen aprovar un conjunt de lleis de tipus sociolaboral. La Llei de Contractes de treball, la de Jurats Mixtes, la de Col·locació obrera, la d'Organització del Ministeri de Treball, la d'Associacions professionals de patrons i treballadors i la de Cooperatives.

Aquesta llei de cooperatives de 1931 pretenia clarificar i potenciar l'ambient cooperatiu de l'Estat espanyol. Estava basada en els principis del cooperativisme internacional que s'havien desenvolupat amb força des de la segona meitat del segle XIX a Gran Bretanya, França, Itàlia, Japó, Israel, Alemanya, etc.

A l'Estat espanyol el desenvolupament del cooperativisme havia estat important bàsicament a Catalunya i al País Valencià. A les Illes Balears també s'havia estès sobretot a Menorca i en part a Mallorca.

La tradició del cooperativisme a les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià s'ha relacionat amb els moviments socials i culturals. A finals del segle XIX s'intentà coordinar la tasca de les cooperatives i el 1899 es constituí la Cambra Regional de Cooperatives Catalano-Balears, que va tenir continuïtat durant les dues primeres dècades del segle XX.

El cooperativisme tant de consum com de crèdit mutual, com de producció en les seves diverses vessants, va tenir importants realitzacions en el terreny del mutualisme i les caixes rurals. Però també, amb importants realitzacions en l'àmbit de l'educació, la cultura i l'oci.

A les recerques que s'han fetes els darrers anys a la Universitat de les Illes Balears i concretament a l'àmbit de la història contemporània, hem de destacar que els treballs de Manel Santana Morro i Jordi Pons Bosch, n'han fet referències des dels anys seixanta del segle XIX fins a la Guerra civil, a Mallorca i a Menorca. Anteriorment les recerques de Pere Fullana Puigserver sobre el catolicisme social també havien fet algunes referències al respecte.

La Llei de Cooperatives de l'Estat espanyol de 1931 partia dels principis ortodoxos de la cooperació internacional que havien començat 28 teixidors a la ciutat de Rochdale, prop de Manchester. Havien establert el primer magatzem cooperativista, que venia a preus de mercat normals i repartia els beneficis entre els seus membres. La seva evolució va ser important des de 1844 i cent anys després era el primer negoci de la

ciutat i tenia 90.000 membres. El seu nom era *Equitable Pionneers* i la seva iniciativa va significar la primera cooperativa de consum que va triomfar i el model s'estengué a Gran Bretanya i a molts llocs del món.

De fet existien antecedents prou importants. Destacam l'any 1834 en què quatre treballadors de París organitzaren l'*Association Chrétienne des Bijoutiers*, que va arribar a tenir fins a disset membres i que va perdurar fins el 1873. Es tractava d'una de les primeres cooperatives de producció amb bons resultats.

Els principis i les normes establertes des de la fundació de la cooperativa de teixidors de Rochdale, són la base de tota la formalització jurídica posterior. Les diferents legislacions del cooperativisme internacional segueixen uns principis clars: nombre il·limitat de membres, funcionament democràtic, limitacions del rendiment del capital i reemborsament als consumidors. L'adaptació als diferents tipus de cooperativisme ha implicat un esforç addicional, ja que en el moment en què diversos sectors de l'activitat econòmica es poden acollir al moviment cooperativista, s'exigeixen nous plantejaments en defensa dels interessos dels cooperativistes.

La Llei de 1931 estava pensada per a beneficiar als treballadors que entrassin a formar part del cooperativisme. Ordenava el sector i calia preveure una forta expansió del moviment cooperativista. Però la curta durada del govern republicà socialista i de la Segona República en el seu conjunt, no va permetre veure el desenvolupament de la Llei.

Una normativa legal que s'ha de destacar en defensa i potenciació del cooperativisme va ser la que va aprovar la Generalitat de Catalunya, d'acord amb les competències autonòmiques que existien durant la Segona República.

El cooperativisme que nosaltres hem conegut l'hem d'entendre com un moviment social reformador. Les cooperatives estan basades en els valors de responsabilitat econòmica, l'autoajuda, l'autoresponsabilitat, la democràcia, la igualtat i la solidaritat dels seus membres. Els socis de les cooperatives fan seus els valors de l'honestedat, la transparència, la responsabilitat, la vocació social i en definitiva, difonen un conjunt de valors ètics.

Una característica que ha perdurat des del moment en què es forjaven els plantejaments del moviment cooperativista és la necessitat de respectar els valors de la llibertat de consciència, de pensament i d'opinió.

El cooperativisme ha significat a molts d'Estats un banc de proves de les futures lleis socials. A l'Estat francès a inicis del segle XX, les reivindicacions i èxits de determinades cooperatives sobretot de París i Lyon, prepararen el camí cap a un conjunt de mesures destinades a la seguretat en el treball, a un augment de la qualitat de vida dels treballadors, a les jornades de vuit hores, a les vacances pagades, etc.

Els debats i les mesures cap a la humanització de l'economia agafaven força des del moviment cooperativista.

Repasant la tipologia del cooperativisme i a partir de realitats molts diverses s'ha de fer èmfasi en el fort desenvolupament de les cooperatives de consum i de les cooperatives

agràries. En el terreny de les cooperatives de producció s'han trobat amb freqüència dificultats però, han existit i existeixen prou models en el terreny de la construcció, la impremta, l'electricitat, els transports, la maquinària,... que reflecteixen importants èxits.

A més dels Estats ja esmentats, un exemple que cal referenciar és el del País Basc. Les cooperatives de Mondragón a Guipúscoa des dels anys cinquanta han tengut una important estructura de producció i financera.

Des dels anys seixanta s'han donat un conjunt d'iniciatives de professionals en el món del cooperativisme que han aconseguit importants èxits. Professors, metges, arquitectes o missers, organitzaren importants cooperatives. A Mallorca a la segona meitat dels anys seixanta es comença una iniciativa en el terreny educatiu molt important. Un conjunt de professionals de l'ensenyament que havien exercit la docència a diversos centres educatius però que molts d'ells havien treballat majoritàriament en el col·legi Lluís Vives, plantejaren crear una cooperativa d'ensenyament intentant defugir de la pressió del capital i poder ser lliures alhora de donar importància a allò que el professor i a la vegada soci de la cooperativa, consideràs més oportú.

El 1966 aquest grup de professionals entre ells Guillem Estrelles, Antoni Serra, Alfredo Gómez, Josep Pla, Bernat Monterrubio i Miquel Timoner adquiriren els terrenys a Son Xigala. L'octubre del mateix any començaren les classes amb 230 alumnes. Tingueren moltes dificultats econòmiques en aquells moments. El 30 de novembre de 1967 realitzaren l'assemblea constitutiva de la cooperativa d'ensenyament coneguda amb el nom de CIDE¹.

Han passat quaranta anys des dels inicis d'aquesta primera cooperativa d'ensenyament del temps present. Encara record com a professors meus en el Lluís Vives abans de la meua incorporació a l'Institut Ramon Llull, a aquest grup de grans professionals de l'ensenyament.

El cooperativisme amb totes les seves dificultats ha tengut un gran recorregut. Avui en el segle XXI molts són els reptes en què es troba. Aspectes identitaris, valors essencials i nous principis són i seran objecte de debat i preocupació en el temps present.

---

¹ Agraïxo la informació de Sebastià Vallbona.